

Literatuur

Pelsmacker, P. de & P. van Kenhove (2002) *Marktonderzoek: methoden en toepassingen*. (4^e druk). Leuven: Garant.

Onderzoek naar problematische jeugdgroepen

Richard Staring

Beke, B.M.W.A., A. Ph. van Wijk & H.B. Ferwerda, *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ont-rafeld. Tussen rondhangen en bendevorming*. SWP: Amsterdam. Tweede licht gewijzigde druk 2003 (oorspronkelijk 2000), pp. 157, ISBN 9066653825 € 20,70

Veel jeugdcriminaliteit vindt plaats in groepsverband, maar tegelijkertijd – zo constateren Beke, Van Wijk en Ferwerda – is de kennis rondom de invloed van groepen op criminaliteit gebrekkig. In hun studie *Jeugdcriminaliteit in groepsverband ont-rafeld* trekken de auteurs verschillende methodologische registers open om inzicht te verwerven in de aard en omvang van problematische jeugdgroepen in vijf middelgrote steden. De studie, verricht in opdracht van het ministerie van Justitie, beslaat acht hoofdstukken waaronder ‘voor de geïnteresseerde lezer’ een methodologische verantwoording van het onderzoek. In hoofdstuk 3 presenteren de auteurs een bestaande classificatie van de problematische jeugdgroepen in ‘hinderlijk’, ‘overlastgevend’ en ‘crimineel’, die de basis vormt voor een inventarisatie van problematische jeugdgroepen door politieambtenaren in vijf middelgrote steden. In het vierde hoofdstuk wordt deze classificatie van problematische jeugdgroepen nader geanalyseerd. Acht jeugdgroepen zijn uiteindelijk door veldwerkers gevolgd, waarvan de resultaten vooral in het vijfde hoofdstuk zijn terug te vinden. In het zesde hoofdstuk verdiepen de auteurs de groepsdynamiek van de jeugdgroepen aan de hand van drie criteria: de ernst van het probleemgedrag, de mate van organisatie en de mate van hiërarchie. Dit leidt tot de conclusie dat jeugdgroepen voortdurend van samenstelling wisselen en dat zij voor wat hun criminele activiteiten betreft er verschillende motieven en werkwijzen op na houden (p. 120). Tevens wijzen de auteurs op de samenhang tussen de ernst van de gepleegde delicten en de organisatiestructuur. Hechte en georganiseerde groepen maken zich over het algemeen schuldig aan ernstiger vormen van criminaliteit dan de lossere ongeorganiseerde jeugdgroepen. In het samenvattende en concluderende achtste hoofdstuk besteden Beke et al. veel aandacht aan de vraag hoe problematische jeugdgroepen het meest effectief kunnen worden aangepakt.

Dataverzameling

De auteurs hebben in hun studie naar problematische jeugdgroepen gebruik gemaakt van verschillende kennisbronnen en methoden van dataverzameling. In de eerste plaats is er een cruciale rol weggelegd voor politiefunctionarissen werkzaam in de geselecteerde steden. De onderzoekers hebben de beroepsmatige kennis van deze politieambtenaren over

jeugdige probleemgroepen in hun stad aangesproken door hen vragenlijsten voor te leggen naar verschijning, aard en omvang van de problematische jeugdgroepen in hun stad. Deze inventarisatie van problematische jeugdgroepen is hinderlijk, overlastgevend en crimineel heeft uiteindelijk geresulteerd in een beschrijving van 113 jeugdgroepen door politieoegen. Vervolgens kenden de onderzoekers op basis van beschikbare justitiële kennis (Herkenningssysteem van de politie) gewicht toe aan de criminele activiteiten van de geïnventariseerde groepen en was het mogelijk te komen tot een 'objectievere' indeling in een van de drie categorieën. De onderzoekers stellen dat van 'iedere groep (...) bekend [is] aan welke vormen van crimineel en antisociaal gedrag ze zich schuldig maken' (p. 26). Onduidelijk is hoe selectief en/of volledig deze kennis van het gedrag is. Uiteindelijk labelen de onderzoekers 44 jeugdgroepen als hinderlijk, 51 als overlastgevend en 18 als crimineel.

In de tweede plaats is er door verschillende veldwerkers participerende observatie onder acht jeugdgroepen verricht. Hoe deze participerende observatie vorm heeft gekregen, de mate van intensiteit en de duur, is echter veelal onduidelijk. Binnen deze acht groepen zijn 63 jongeren benaderd voor het invullen van een leefgebiedenlijst dan wel voor een interview. Daarnaast hebben de veldwerkers een dagboek bijgehouden waarin ze aantekeningen maakten van hun activiteiten in het veld. Tevens is er een onbekend aantal interviews gehouden met professionals die beroepsmatig met de jeugdgroepen van doen hebben. Om de ernst van de overtredingen van verschillende jeugdgroepen te kunnen kwantificeren, hebben de onderzoekers HKS-data van jongeren uit deze groepen geanalyseerd. Dit is een bron die overigens ook is ingezet om data verkregen uit participerende observatie en de door de jongeren zelf ingevulde vragenlijst te kunnen plaatsen.

Haken en ogen

Inzage in de methode gaat uiteraard verder dan louter interesse. Inzage in de methode kwalificeert het materiaal, zegt iets over de validiteit en de reikwijdte van het materiaal evenals over de waarde van de beschrijvingen en de conclusies die getrokken worden. De onderzoekers presenteren op overtuigende wijze de mogelijkheden, beperkingen en valkuilen bij de inventarisatie van de problematische jeugdgroepen onder de politiefunctionarissen. Voor wat de haken en ogen aan participerende observatie onder problematische jeugdgroepen betreft, zijn zij minder duidelijk. Zo zijn de initiële contacten met jeugdgroepen gelegd met hulp van intermediairs en de contacten met de criminele jeugdgroepen primair via politie. Het mag dan ook weinig verwondering wekken dat leden van jeugdgroepen de onderzoekers weliswaar hebben getolereerd en hen tegelijkertijd ook een rad voor ogen hebben gedraaid. In hun reflecties op de rol van intermediairs oordelen de auteurs echter overwegend positief. Een tweede voorbeeld betreft de ontbrekende verantwoording van de sleutelinformanten. Informatie uit de interviews met sleutelinformanten wordt – uit angst voor represailles – ingezet zonder de achtergrond van de sleutelinformant te duiden. Om de gepresenteerde informatie echter op waarde te kunnen schatten, is het relevant om te weten wie er aan het woord is. Een eenvoudige toevoeging van informatie over de geïnterviewde in combinatie met een andere, minder directe wijze van presenteren had dit 'duidingsprobleem' kunnen voorkomen.

Diagrammen

Een interessant element in deze studie vormen de ‘criminele organisatiestructuren’ van de acht jeugdgroepen. Deze ‘netwerkdigrammen’ zijn gebaseerd op informatie vanuit het HKS. Groepsoverschrijdende criminele contacten worden hierdoor zichtbaar, maar er zitten ook nadelen aan een dergelijke weergave. Daders die niet zijn opgenomen in het HKS maar wél deel uit maken van het netwerk, blijven buiten beeld terwijl ze een centrale rol in de specifieke jeugdgroep kunnen innemen. Een tweede probleem met de weergave ligt besloten in het eendimensionale karakter van de diagrammen waarbij delicten en personen met elkaar verbonden zijn. Andere dimensies, zoals contacten tussen groepsleden op basis van vriendschappelijke, familiale of andersoortige relaties, ontbreken in deze visualisaties, maar hadden toegevoegd kunnen worden op basis van de interviews met de jongeren en informatie verkregen via participerende observatie. Door data afkomstig uit verschillende bronnen (participerende observatie, HKS, interviews) met elkaar te combineren, hadden de auteurs een centraal concept als hechtheid van de jeugdgroep beter kunnen duiden.

Conclusie

De onderzoekers verdienen waardering voor de tijd die ze hebben geïnvesteerd om met een ambitieuze en gevarieerde methodologische insteek problematische jeugdgroepen in kaart te brengen. Hun studie zou echter geprofiteerd hebben van een minder sterke ‘justitiële focus’ voor wat de opzet van participerende observatie betreft. Politie initieerde niet alleen de contacten naar de ‘zwaardere jeugdgroepen’, maar wist ook te allen tijde waar veldwerkers zich bevonden. Als lezer kan men zich eenvoudigweg niet aan de indruk onttrekken dat de veldwerkers te veel met politie zijn geassocieerd en dat hierdoor de informatie is ‘gekleurd’ zonder dat de auteurs deze mogelijke vertekeningen duiden. Daarnaast is de door hen gehanteerde typering van jeugdgroepen bij uitstek een van buitenaf opgelegde (*etic*) classificatie, die relevant is voor beleidsmakers maar die geen aansluiting vindt bij de leden van de jeugdgroepen. Een meer systematische confrontatie van het materiaal dat uit de verschillende methoden is gegenereerd, zou wellicht ook andere aanknopingspunten voor handhaving hebben geboden. Constateren dat de jeugdgroepen hun gedrag als minder problematisch ervaren dan de politiefunctionarissen, zou daarmee geen bevinding zijn maar veeleer een startpunt voor verdere analyse.

Repliek

Balthazar Beke

Alle waardering voor de recensie (en dan inclusief de genoemde kanttekeningen) van collega-onderzoeker Staring. Het is zeker aantrekkelijk op specifieke onderdelen daarvan van gedachten te wisselen met de recensent (en in zijn verlengde de lezer). Inhakend daarop wat punten mijnerzijds.